

CURRICULUM UNIVERSITAR LA LIMBA ROMÂNĂ (SINTAXA)/ CURRICULUM ȘCOLAR: SUPRAPUNERI ȘI DISCREPANȚE

UNIVERSITY CURRICULUM IN ROMANIAN (SYNTAX) VS. SCHOOL CURRICULUM: OVERLAPS AND DISCREPANCIES

Adela NOVAC,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Rezumat: Curriculumul școlar și cel universitar la limba română (sintaxa) diferă ca structură și conținut. Principiul care ar unifica și ar structura conținutul ambelor curriculumuri este cel al corespondenței dintre partea de propoziție și propoziția subordonată. Ambele curriculumuri au ca scop dezvoltarea competențelor lingvistice și a atitudinilor pozitive față de limba română.

Cuvinte-cheie: curriculum, competență, principiu, regent, propoziție, parte de propoziție.

Abstract: School curriculum and university curriculum in Romanian language (syntax) differ in structure and content. The principle that may structure and unify the curricula is that of correspondence between the part of a sentence and the subordinate sentence. Both curricula aim at developing linguistic competences and the positive attitude towards Romanian language.

Key-words: curriculum, competence, principle, independent sentence, sentence, part of a sentence.

În accepție modernă, curriculumul reprezintă un concept integrator, abordat într-o viziune globală și sistemică asupra acțiunilor educative a competențelor acestora și a interacțiunilor care le caracterizează.

În *Preliminariile* curriculumului școlar la *Limba și literatura română* (clasele a V-a și a IX-a) se menționează: „curriculumul este orientat spre idealul educațional al modernității, fiind întemeiat pe principiile pedagogice de bază ale învățământului postmodern și ale didacticii active, ce vizează demersul complex predare-învățare-evaluare din perspectiva formării unui sistem pertinent de competențe menite să asigure interesele și nevoile educaționale ale elevilor, în scopul dezvoltării personalității umane, culturale și al inserției lor active și firești în viața profesională și socială. Funcțiile curriculumului vizează, așadar, activitățile de predare-învățare-evaluare în diversitatea lor formativă, asigurând interesul permanent al elevului pentru performarea sa ca vorbitor și cititor elevat, cult, pentru stimularea și dezvoltarea sa ca receptor/producător de mesaje și interpret de texte diverse...” [Curriculum, p. 3].

Astfel, curriculumul este un document normativ, care precizează desfășurarea acțiunilor demersului educațional, în funcție de condițiile concrete ale procesului educațional, sub câteva aspecte. Un aspect ar fi precizarea/ adaptarea conținuturilor la competențele specifice și subcompetențele disciplinei. Procesul însușirii limbii române se axează pe competențe generale (cheie) și pe competențe specifice disciplinei date. Competența nu e altceva decât un ansamblu/sistem integrat de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini dobândite prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului de cunoaștere al acestuia, în vederea pregătirii lui pentru viață.

E lucru cert: competențele care se cer a fi formate și dezvoltate la orele de limba română sînt competențe lingvistice/de comunicare. Pentru a dezvolta competențele date e necesară asimilarea unui volum anumit de cunoștințe, priceperi și atitudini. Anume din această perspectivă, asimilarea conținuturilor la limba română, în cadrul compartimentului Sintaxa, vor contribui la dezvoltarea competenței lingvistice și pragmatice, care îl vor familiariza pe elev/student cu principiile conform cărora se organizează și se structurează mesajele, cu regulile ordonării propozițiilor în fraze pentru a produce discursuri, cu legitățile structurării discursului, cu diverse tehnici de comunicare, racordate la un context cultural, social și de vîrstă etc.

Însușirea compartimentului *Sintaxa* presupune cunoașterea și aplicarea unor principii diriguitoare. Unul dintre aceste principii ar fi cel al *corespondenței dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate*.

Conform acestui principiu, fiecare parte de propoziție (cu excepția predicatului verbal) poate fi exprimată și printr-o propoziție echivalentă. Mai mult chiar: definirea propozițiilor subordonate se face prin referință directă la părțile de propoziție corespunzătoare: „propoziția subiectivă îndeplinește funcția de subiect al propoziției regente”; „propoziția predicativă îndeplinește funcția de nume predicativ al propoziției regente”; propoziția atributivă în-

deplinește funcția de atribut al unui substantiv sau al substitutului unui substantiv din propoziția regentă [Gramatica Academiei, 1966, vol. II, p. 266].

Pentru a ne pătrunde de importanța acestui principiu, vom analiza următoarele exemple:

*Omul **muncitor** are de toate/ Omul **care muncește** are de toate.*

***Leneșul** mai mult aleargă / **Cine e leneș** mai mult aleargă.*

*Au fost anunțați **de către Ion**/ Au fost anunțați **de către cel ce știa adevărul**.*

După cum observăm, propoziția subordonată, ca unitate sintactică, apare în rezultatul unui proces de expansiune a părții de propoziție. În același timp, partea de propoziție, la rîndul ei, poate apărea ca o contragere a propoziției subordonate (***Cine citește cărți** cunoaște multe/ **Cîțitorul** cunoaște multe. Problema e **dacă ne întoarcem**/ Problema e **întoarcerea***).

Trebuie să precizăm că între unitățile sintactice date (partea de propoziție și propoziția subordonată) se pot realiza corespondențe semantice și funcționale. Aplicînd acest principiu la însușirea compartimentului *Sintaxa*, vom avea garanția că elevii/studentii nu vor greși în ce privește identificarea corectă a fenomenului sintactic analizat.

Insistăm asupra acestui principiu, pentru că *Curriculumul școlar* îi familiarizează pe elevi cu el abia în clasa a VIII-a, la finele compartimentului *Sintaxa*. E lesne de înțeles că acest principiu se cere a fi aplicat chiar de la primele ore de sintaxă. *Curriculum universitar* propune însușirea temelor de sintaxă în baza acestui principiu. Mai mult chiar: unele manuale școlare și universitare sugerează profesorilor de limba română predarea temelor de sintaxă în baza acestui principiu, utilizînd metoda analizei transformaționale.

În continuare, vom analiza conținutul *Curriculumului școlar*:

Clasa V-a – 204 ore

Sintaxa propoziției. Noțiuni generale. Funcțiile sintactice: subiect, predicat, atribut, complement. – 8 ore.

clasa VI-a – 204 ore

Clasificarea propozițiilor: afirmative/negative; enunțiative/interogative; simple/dezvoltate – 4 ore

clasa VII-a – 170 ore

Funcțiile sintactice ale substantivului – 5 ore

Funcțiile sintactice ale adjectivului – 5 ore

Funcțiile sintactice ale numeralului – 5 ore

Funcțiile sintactice ale verbului – 6 ore

Funcțiile sintactice ale adverbului – 5 ore

Funcțiile sintactice ale interjecției – 2 ore

Situația de comunicare dialogată/monologată.

clasa VIII-a – 170 ore.

Relațiile sintactice în propoziție și frază: coordonarea/subordonarea – 5 ore

Fraza. Propoziția principală/secundară/regentă. Elementele de relație în frază – 5 ore.

Subiectul. Subiectul simplu/multiplu; exprimat/neexprimat. Acordul cu predicatul. Propoziția subiectivă – 5 ore.

Predicatul verbal. Predicatul nominal. Propoziția predicativă – 5 ore

Atributul. Atributul acordat și neacordat. Propoziția atributivă – 4 ore.

Complementul necircumstanțial (direct/indirect) și circumstanțialul (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop), condițional, concesiv – 10 ore

Propoziția subordonată completivă (directă și indirectă), circumstanțiala (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condițională, concesivă) – 10 ore.

Regulile de aplicare a semnelor de punctuație – 4 ore.

Apoziția. Propoziția apozitivă – 4 ore

Adresarea – 2 ore.

Cuvintele, construcțiile și propozițiile incidente – 2 ore.

Vorbirea directă și vorbirea indirectă – 2 ore.

clasa a IX-a – 170 ore

Părțile de propoziție (privire de ansamblu). Sinonimia și omonimia sintactică – 5 ore.

Ore pentru sinteze și la discreția profesorului sînt prevăzute în finele fiecărei clase.

Cu referire la studierea conținuturilor nivelului sintactic, putem menționa că expunerea lor în *Curriculumul școlar* nu se caracterizează prin rigurozitate, coerență și sistematicitate. La însușirea nivelului sintactic, nu funcționează principiile: de la simplu la compus; de la particular la general etc.

Plus la aceasta, materialul de sintaxă ar trebui să se complice odată cu trecerea de la o clasă la alta. Lucrurile nu stau tocmai așa: în clasa a V-a elevii studiază compartimentul *Sintaxa propoziției* (punându-se accentul pe funcțiile sintactice de subiect, predicat, atribut și complement), logic, aceste teme ar fi trebuit actualizate și complicate cu informații suplimentare în clasa a VI-a, însă în clasa a VI-a elevii se familiarizează numai cu tema *Clasificarea propozițiilor (afirmative/negative; enunțiative/interogative; simple/dezvoltate)*; în clasa a VII-a *Curriculumul școlar* îi orientează pe elevi spre însușirea funcțiilor sintactice ale substantivului, adjectivului, numeralului, verbului, adverbului și interjecției; în clasa a VIII-a se concentrează esența compartimentului *Sintaxa*; în clasa a IX-a se rezervează doar 5 ore pentru recapitularea părților de propoziție. În baza celor analizate, putem conchide că nu există o sistemă în aranjarea și dozarea informației, rolul hotărâtor, în acest sens, revenindu-i profesorului de limba română.

În continuare, vom insista asupra materialului de sintaxă preconizat pentru a fi studiat în clasa a VIII-a. În manualul de clasa a VIII-a, materialul de gramatică e structurat în baza principiului corespondenței dintre o parte de propoziție și o propoziție subordonată, însă nu se impune familiarizarea elevilor cu acest principiu chiar de la primele ore. De asemenea, lipsește o bună parte din conținutul materialului de sintaxă. Astfel, în clasa a VIII-a, *Curriculumul școlar* prevede studierea temei *Relații sintactice în propoziție și în frază: coordonarea și subordonarea*. În baza celor analizate, observăm că se trec sub tăcere câteva tipuri de relații sintactice necesare pentru înțelegerea unor funcții sintactice, or orice relație sintactică generează anumite funcții sintactice. Astfel, se trece sub tăcere relația *de inerență* care se stabilește între subiect și predicat; relația *apozitivă*; relația *de incidentă*. Cât privește subordonarea, se analizează subordonarea cu un singur regent, nu și cea cu doi regenți: unul nominal și altul verbal (*Ea vine obosită; El vine cântînd*). Astfel, din conținuturile nivelului sintactic lipsește elementul predicativ suplimentar și propoziția predicativă suplimentară; atributul circumstanțial și propoziția atributivă circumstanțială. Elementul predicativ suplimentar e aproape unanim recunoscut de către lingviști, ceea ce ne îndreptățește să cerem introducerea lui în programele și manualele școlare, „să pretindem, măcar recunoașterea unora din aspectele lui mai simple și mai frecvente, iar în acțiunea de cultivare a limbii literare să-l avem în vedere pentru a putea evita anumite sîngăcii sau chiar erori propriu-zise de exprimare [Hristea, p. 7].

Curriculumul universitar la disciplina *Sintaxa* are o structură logică, care se axează pe principii științifice (principiul accesibilității, consecutivității, însușirii trainice etc.) și pe metode eficiente de însușire (comparația, algoritimizarea, instruirea problematizată etc.).

Analizăm, în continuare, conținutul curriculumului universitar la disciplina *Sintaxa*:

1. Obiectul și sarcinile sintaxei – 2 ore
2. Raporturile sintactice – 2 ore
3. Părțile principale ale propoziției. Subiectul. Subiectul exprimat și neexprimat. Propoziția subiectivă – 2 ore
4. Predicatul. Tipologia predicatelor. Predicatul verbal simplu – 2 ore
5. Predicatul verbal compus. Tipurile predicatului verbal compus – 2 ore
6. Predicatul nominal și propoziția predicativă – 2 ore
7. Predicatul verbal-nominal și tipurile lui – 2 ore
8. Elementul predicativ suplimentar și propoziția predicativă suplimentară – 2 ore
9. Atributul și propoziția atributivă – 2 ore
10. Apozitia și propoziția apozitivă – 2 ore
11. Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării – 2 ore
12. Clasificarea propozițiilor după structură – 2 ore
13. Complementul direct și propoziția completivă directă – 2 ore
14. Complementul indirect și propoziția completivă indirectă – 2 ore
15. Complementul de agent și propoziția completivă de agent – 2 ore
16. Circumstanțialul. Tipologie. Circumstanțialul de timp și de mod și propozițiile circumstanțiale de timp și de mod – 2 ore
17. Circumstanțialul de loc și cauzal și propozițiile circumstanțiale de loc și cauzală – 2 ore
18. Circumstanțialul condițional, concesiv, consecutiv și propozițiile circumstanțiale condițională, concesivă, consecutivă – 2 ore

19. Circumstanțialul de relație și propoziția circumstanțială de relație – 2 ore
20. Circumstanțialul de excepție și propoziția circumstanțială de excepție – 2 ore
21. Circumstanțialul sociativ și propoziția circumstanțială sociativă – 2 ore
22. Circumstanțialul instrumental și propoziția circumstanțială instrumentală – 2 ore
23. Circumstanțialul opozițional și propoziția circumstanțială opozițională – 2 ore
24. Circumstanțialul cumulativ și propoziția circumstanțială cumulativă – 2 ore

E evident faptul că la predarea materialului de sintaxă funcționează, mai întâi, principiul corespondenței dintre partea de propoziție și propoziția subordonată, al sistematicității și al accesibilității.

Pentru ca Curriculumul școlar să-i pregătească pe elevi în vederea însușirii trainice, consecutive și accesibile a limbii române e necesară o concordanță între conținuturile Curriculumurilor școlar și universitar, or atât curriculumul școlar, cât și cel universitar sînt „orientate spre idealul educațional al modernității” și au ca scop formarea unei personalități interesate în permanență de cunoașterea limbii române literare, de dezvoltarea competențelor lingvistice și de comunicare, de cultivarea atitudinilor pozitive față de limba română, față de vorbitorii altor limbi, față de existența altor culturi etc.

Bibliografie

1. Avram M., Gramatica pentru toți, București, Editura Academiei, 1986.
2. Curriculumul școlar pentru disciplina Limba și literatura română (clasele a V-a – a IX-a), Chișinău, 2010.
3. Hristea T., În sprijinul elementului predicativ suplimentar // Studii și cercetări lingvistice, nr. 1-2, 1998, p. 7.
4. Novac A., Curriculumul la Limba română contemporană (Sintaxa), Bălți, Presa universitară bălțeană, 2012.